

Afrikai táj

Trópusi nap alatt

Ádám Tibor

A sivatag forró lehetősége, a fehérén izzó nap perzselő heve nem tudták elvenni jókedvemet: Afrika, a titokzatos, romantikus Afrika porát taposom. Velem párhuzamosan teve karaván baktat, koromfekete arcok mosolyognak.

A kikötőből induló végtelenbe nyúló út kétfelé ágazik. Vezetőm balra fordul. A távolban modern paloták meredeznek az ég felé. Port-Szudán, a nagyváros, a huszadik század tempójával, életmódjával. De mi az ott jobbra? Mint ijedt birkanyáj, úgy bújnak össze egy szomorú település barakkjai. Vezetőm elfogja tekintetemet.

— A bennszülött negyed, — mondja, — de az nem érdekes. Nincsenek barak, kivételek, fényes üzletek.

Óda megyünk mégis, mert vendéglők, szállodák, autóktól nyüzsgő sugárutak vannak Európában is.

De ezeket a kanyargós, fából! és pléh-dobozokból tácolt, barakkokkal övezett átjárókat vajon utcáimalk nevezhetem-e?

Száraz, forró, mozdulatlan levegő, kegyetlenül perzselő homok, szemvakító izzó napkorong és sehol árnyék, sehol egy üdítő zöld színfolt. És mégis, itt emberek élnek. Érző, gondolkodó, tevékenykedő emberek. A civilizáció szétverte, darabokra zúzta évezredes szokásait, életmódjukat, ellengette őket,

vagy inkább kicsalta őket az őserdő mélyéről, de emberhez méltó életet nem nyújtott nekik. És ők most itt vannak a civilizáció küszöbén, minfőssze néhány mérföldnyire a zajos nagyvárostól, a forgalmas kikötőtől, majdnem olyan primitíven, mint valaha.

Ismét bajban vagyok a szavakkal, mert jobb szó híján kocsmának vagy kivételeknek kell neveznem egy szennyes, bűzös odút. Néhány asztalhoz hasonló alkalmatlanság, néhány rozoga pad és sok, sok, hosszú ingbe öltözött, tőrülkőző, lepedőmaradványába csavart fejű sötét bőrű ember. Gyanús színű meleg folyadékot szürcsölve, zsi bongva, lármázva kártyáznak. Senki nem sem hederít. Hozzászóltak már a felérek furcsa hóbortjaihoz, értelmetlenül sétálhoz.

Fényképezni készülök, megörökíteni a végtelenül érdekes látványt.

Vezetőm valamitől megijedhetett, alaposan megijedhetett, ment izgatottan hadart valamit. Nem értem, nem is igyekszem megérteni, most csak a látvány érdekel. A kártyázó csoport. De a csoport megszűnt vitatkozni, megszűnt italát szürcsölgetni. Kibálni kezdtek, hangosan, fenyegetőzve. Nem kellett a nyelvüket ismerni, hogy megértsem: tilos a fényképezés, szigorúan tilos! De hiszen... Majdnem magyaráz-

kodni kezdtem, de a barátságtalan, hogy ne mondjam fenyegető tekintetek gyorsan meggyőztek arról, hogy magyarázkodásnak itt nincs helye. Mégis szerettem volna megtudni, mi ennek a tilalomnak az oka. Vezetőm adta meg a magyarázatot.

Öserdők mélyén, a távoli idők homályában született meg a hiedelem: aki valakinek ártani akar, az türelmes munkával kiifaragja annak képmását és ezáltal hatalmába keríti. Ennek a hatalomnak a foka attól függött, hogy milyen élethű a képmás. Ez a hit mindmáig megmaradt. A fényképezőgép lencséje elé állni tehát igen veszélyes dolog, ment a modern technika révén láú képmáshoz juthat a fényképező, vagyis teljes hatalomhoz a fényképezett fölött.

Hát jó, mondtam, ha már embereket nem fényképezhetek, akkor legalább a lomhán ácsongó tevéket, a nővény hiányában papír-, bőr- és textilhulladékokkal táplálkozó fekete, nagyfülű kecskéket kapom ide. De ezt sem engedték.

Szomorúan álltam tovább és rövidesen meggyőződtem arról, hogy a civilizáció legalján, a nyomor feekén is vannak fokozatok, és hogy mincs olyan nyomor, olyan primitívizmus, amelynél nem lehetne még nagyobbat találni.

Visszhangzott a kivájt fatönk. Szólt a tam-tam, Afrika ritmusa. Sovány, koromfekete testek vonaglottak, rángatóztak. Daljam nélküli, egyhangú moraj. Az előbbiekkkel, a muzulmán szudánitákkal ellentétben ezek az ország belsőjéből idetelepedett törzsek fedetlen fővel járnak. Óriási, sűrű, avas faggyú búzt árasztó göndör hajkoronájuk, amelyben villaszerű nagy fafésűk éktelenkednek, óvja őket a nap kábitó sugaraiból. Arcukat mély vágásoktól eredő barázdák csúfítják. Fülük cimpáját fa, csont és fém csecsebecsék díszítik.

Ünnepet ülték, vagy csak egyszerűen a maguk módján szórakoztak.

Néhány méterrel odébb, az úton egy elromlott teherautó vesztegel. A sofőr félmeztelenre vetkőzve kínlódik vele. Patákokban csurog alá olajos testéről a verejték. A kocsi végre ismét üzemképes. Elrobog, olajtócsát hagyva maga után a síma betonon. A táncolók egyike észreveszi. Odaszalad, kezét belemártja

a tócsába. Megszagolja. Érzy az olajat. Kibál. A tánc abbamarad. Jönnek, rohannak az emberek, tollakodnak a szennyes tócsa körül. Tenyerükkel merítenek belőle és kenik hajjukra, testükre.

— Olaj, — mondja a vezetőm — zsiradék. Ez pedig kell az embereknek, állatnak, kell a hajnak, a bőrnek. Éget a nap, perzsel, szárít. Zsiradék nélkül kicserepesedik a bőr, tönékennyé válnak a hajszálak.

Értem, hogyne érteném. Hiszen fejem a trópusi parafasisak alatt is kóvályog, arcom a vastag Nivea réteg alatt is ég. Értem, a Niveaért pénzt kell adni. Megteszi persze a faggyú is, de faggyú sincs, ahhoz is pénz kell. Pénz? Honnan a pénz a vadon fiainak. Az úton olajtócsa, csak utána kell nyúlni, nem kell hozzá pénz, nem baj, ha szennyes is.

Assab, Etiópia egyik kikötőjének egy eldugott negyede.

Két fekete poronty. Négy csodálkozó, tágrameredt szem.

— Szerbusztok gyerekek!

Időgen hangzású szavak egy félelmetes furcsa bácsinak szájából. Rémtület. Két göncsösen egymásba fogódzkodó mozdulatlan fekete poronty.

— Ne, ne féljete. Itt van, fogjátok. Csokoládé, finom tejsokoládé.

Nem kell? Igazatok van, azt, hogy a csokoládé finom, csak az tudhatja, aki kóstolta.

— Mit akarsz tőlük? — szóla meg mögöttem valaki.

Az összeasztott, fekete, sovány arcot piszkos, rendetlen, fénytelen, szürke hajzat keretezi. Öregasszony. Dédanya, nagyanya, de lehet, hogy anya. Ki tudja?

Beszél, beszél. Nem angol, nem is olasz nyelv, amin szól. Számtalan nyelv keveréke. De én értem, minften ember megértem.

— Mit akarsz tőlük?

— Semmit, semmit sem akarok. Gyerekek, szeretem a gyerekeket... kedveskedni akarok nekik... csokoládé.

— Nem kell, nekik semmi sem kell. Nekem kell. Tüzes víz, vizki... adj! fényképezhetsz...

Fénytelen szemében mohó vágy.

— Vizkit, imi!...

— Nincs...

— Hozzál és viheted őket. A tied,

igen, viheted őket, van belőlük elég, sok is, túl sok.

A kamomba kapaszkodók. Csontos, piszkos ujjai görcsösen markolásznak.

Az undornak vannak fokozatai. A béka undorító, a kígyó méginkább, az alkoholért gyermekét árusító anya leginkább.

— Mienj, hagyj!... Undorral fordulok el tőle.

A két csöppség áll megigézve. Szegény porontyok.

Most alábbhagyott a bénultság, a félelem kitör a kisebbikből. Bóg, ordít.

Nem láttam még kölykét védő orosz-lámt, de ilyennek képzelem. Itt termett előttem, léctem és a két csöppség között. Telt meztelen keble hullámszilk az izgalomból. Beszél, hadar kiabálva.

— Ne merj hozzájuk nyúlni!... Erősek a fogaim, körmeim is vannak. Takarodj!...

Lehet, hogy nem ezt mondja, lehet, hiszen egy szavát sem értem. Csak a felbőszült, kicsinyeit védő duhós nőtényt látom benne.

Az öregasszony eltűnt, elmenekült. A pálmakunyhó árnyékában két fekete poronty, az anya, a valódi anya, meg én.

— Csokoládé... én csak...

Nem, a magyarázkodás hiábavaló lenne. A homokba ejtem a csokoládét és lassan távozom.

A kísértés erősebb nálam, messziről visszamézek.

Ott áll magasan, erősen, egyik kezében a csokoládé, a másikkal a két porontyot öleli magához.

A kikötőből dallamitalan ének hallatszik. Szépnek tűnik, most először szép. Szépnek, mert kicsi a világ, kicsi ez a vén föld és az anya anya marad akár fehér, akár sárga, akár fekete.

B. P. Piros betűk fehér alapon. Ragyognak a napfényben a hatalmas ciszternák. Csövek, vezetékek bonnyolult halmaza, olajos hordók. A kőolaj birodalma. B. P. „British petrol“.

— Good morning, sir! — hajlong a motorcsónak vezetője.

— Jó reggelt, uram! — hajlong a pontás.

— Mély tiszteletem! — piros turbános, kék egyenruhásan hajlong az egész

B. P. A British petrol egész barnaképlakara.

Egy hajóról jövök, amely száztonna számra nyeli a kőolajat a B. P. kútjából.

A motorcsónakom két piros betű díszel. Két piros betű van hímezve a csónakvezető kék egyenruhájának zsebére is.

Piros turbán és kék egyenruha. Csupa barnaképlű, unifonnizált arab és mind hajlong.

Adent, a várost alkantam látni.

Szíveséget tettek, a partra szállítottak — és még ők hajlonganak.

Az utcán vagyok már. Aden polkolian forró utcáján. Kirakatok és autók, kereskedők és koldusok. Város. Keleti nagyváros.

— Bocsánat, jobbra vagy balra forduljak, a központba szeretnék jutni?

A túlzott udvariasság mindig zavarba hoz. A megállított burnuszos, méltóság-teljes, az Ezeregyjé valamelyik alakjához hasonló férfi meghajol. Mélyen, túl mélyen hajol meg.

Később megszoktam ezt is. Hajlong a kereskedő, a limonádéárús, mindenki hajlong. És mindenkinek barna a képe. A fehérek nem hajlongnak. Fehérrel nem is találkoztam. Angol mintha egy se volna. Pedig van elég. De nem bolondok süttetni magukat a trópusi nappal. Én se teszem szívesen és hiszem, hogy az arabok is csak kényszerből teszik.

Egy apróság, 7—8 éves kisember, nekem szaladt. Ó, semmi az egész. Véletlen, ártatlan, jelentéktelen kis eset. Koldustársait alkanta megelőzni, nekilódult hát, nem tudott megállni és nekifutott az idegennek.

Ismét egyenruha, ezúttal nem kék, hanem khaki (földszínű). Fekete, magas fez. Rendőr. A gumibotot helyettesítő bambuszpálca vészjóslóan suhog. Szegény barnaképlű kis kölyök... Jajveszélve igyekszik menekülni.

— Bocsánat, ezer bocsánat... de én majd megtanítom a szemtelen kölyköt...

— Hagyja már azt a szegény gyereket! — tör ki belőlem.

— Ahogy parancsolja... de kiskorukban kell őket hozzászoktatni, hogy tiszteljék az urakat, a fehér urakat... — mondja a rendőr és barna arcából kivillannaik fehér fogai. Hajlong, ő is hajlong.

Hát itt mindenki hajlong?

A koldúst megérintem, a kereskedőt is némiképpen. A B. P.-seknek muszáj,

Assabi felvételek

náluk szabály. De a rendőr? ... Hát igen: neki is muszáj.. Aki az arab Adenban, arab létére angol rendőr, annak muszáj. De hát rosszabb a koronás oroszlanpár a „British petrol“

kezdőbetűinél? Nem, egyáltalán nem rosszabb.

A hajók kikötnek Adenban, mert kőolaj nélkül nem lehet hajóközni, s mert Aden jó helyen van. A hajókon tengerészek vannak, a tengerészek vásárolnak, isznak, borralalót adnak. Sok pénzt hoz a hajlongás. Sokat a láthatatlan gazdának, de valamicskét a hajlongó bennszülötteknek is. Az adeniak nem mehetnek földet művelni, mert itt csak kopár szikla és sivatag van. És egyenruhás renjörmek mégis csak jobb lenni, mint tevehajcsárnak. Kis korukban megtanítják őket hajlongani. Mindenki hajlong. Mindenki, aki barna. A fehér meg mentha csak azért volna, hogy legyen ki előtt hajlongani. És én ezért Adenban nagyon szegyélttem, hogy fehér vagyok.

Víz. Kék is, sós is, meleg is. Tenger, de más, egészen más, mint az Adria. Kegyetlenebb, alattomosabb, félelmetesebb. Az indiai-óceán.

A hajó a névkallautz várta. Tonnás horgonya a titokzatos mélységben pihent. A távolban Madrasz fehérlett.

— Hej! — Messziről, a város felől jön a hang. Csónakok közelnek felelnek. Primítty tákolmányok, félig tutaj, félig csónak, törekeny lélekvesztők. Kettő, három, négy, — sok. Az evezőket helyettesítő deszkadarabok csapdossák a vizet. Miért ez a nagy sietség?

— Hej! — Vékonyka, remegő hang. Gyermekek. Fejletlen, vézna test. Kinyújtott kéz, sok sovány, apró, kinyújtott kéz. Vízkoldusok. Kettő egy csónakban. Egy nagyobb és egy kisebb.

Repül az aprópénz, a penny, az ana, a cent, a dinár, a frank, a lira. A tengerészek zsebében ott van fél világ pénze. Repül az aprópénz, megcsillan a napfényben, a hullámok felfogják, egymásnak adják lassan, játszalozva vele, mind lejjebb taszítják. Üvegek is repülnek, üres konzervdobozok is. És ez mind érték. Tolongnak a csónaktutajok, ug-rálnak a gyerekek. Úsznak eszeveszetteen versengve, mert aki gyorsabb, azé a pénz, az üveg, a konzervdoboz. Úsznak és a víz alá buknak béka-ügyességgel. Valóságos közelharc folyik. Habzik a víz, kavarog.

— Give me! — kiabálják kónusban a gyerekek, amikor a pénz és üvegeső megáll egy pillanatra. Funnakodnak a csónakok, ágaskodnak az apró, fekete testek. Aztán ismét előkerül néhány

penny a zseb fenekéről, néhány pléh-doboz a konyhából és újra kezdődik a hasza, a zürzavar.

A víz felszínén nem messze, egy barázda, s előtte egy uszony. Cápa. Számtalant bújtat a mélység ezekből a szomjas, szörnyű fenevadakból.

Borzongva nézem a barázdát, kiabálok, de rám se hederítenek.

Kering a többmázsás szörny. Az Indiai óceán cápái, a tigris-cápák a legveszélyesebbek.

— Cápá! — ordítom.

Most már látják a tengerészek is, a gyerekek is.

Közel van, nagyon közel.

A pénzeső eláll. Mindenki a barázdát nézi.

Az egyik gyerek valamit kiabál. Sovány, nyurga, nincs több 14–15 évesnél. A tengerészekkel tárgyal.

Beleugrik a vízbe és úszik a cápa felé. Mind közelebb van.

A korlátot markolászom.

Csend. Csak a víz csobogása hallatszik.

A hegyes, lapos uszony vészjóslón szeli a vizet. Eltűnik. Egy hatalmas, fehér has megvillan. Támadás. Egy szempillantás. Sikolyt várok, vért. De se sikoly, se vér. A cápát sem látom többé. A gyerek ügyesebb volt, a csónakban van már. Liheg és nevet, mert egy egész cipőt, ropogós fehér cipőt keresett hajmeresztő mutatványával.

A szörnyű mutatvány jutalom repül a hajóról, de célt téveszt. Ott úszik fehéren a víz felszínén, csak egy lépésnyire a csónaktól, de senki sem nyúl utána. Fehér a kenyér, túl fehér. A fehér a cápának olyan, mint a piros a bikának. Én ezt nem tudtam, de a kis hindu igen. Nem nyúlt utána. És eltűnt a kenyér a víz színéről, eltűnt egy pillanat alatt. Lenyelte a cápa.

Jutalom nélkül maradt a kis hindu.

Mr. Hmaing modern üzletember.

Japán autógumit, kínai selymet, indiai vásznat vásárol; burmai kaucsukot és rizst árul, — hatalmas hajóvalalatokat képvisel. Irodáját a legkorszerűbb hőszabályozó hűti, két titkárnő sürgölődik körülötte. Leveleit Parker töltőtollal írja alá, drága idejét arany Omega méri. Sokat nevet, hangosan, magabiztosan, és számtalanszor, különös élvezettel ismételteti amerikai kollegáinak jelmondatát: »Business is business« és »time is money«. Politikával is foglalkozik, azt mondják róla, hogy igen nagy a befolyása a minisztériumban. Egyszóval a ma embere. Éppen üzleti levelet

diktál, amikor bekopogtatok az irodájába. Két nappal ezelőtt ismerkedtünk meg és most régi ismerősként üdvözölt. Hellyel kínál majd mentegőzve — a levél sürgösségére hivatkozva — folytatja a diktálást. Indiai szolgája jégbehűtött narancsszörpöt és amerikai cigarettát tesz elém. Tíz perc sem telik bele, és mr. Hmaing mellett ül, végtelenül drága idejét fecsereelve.

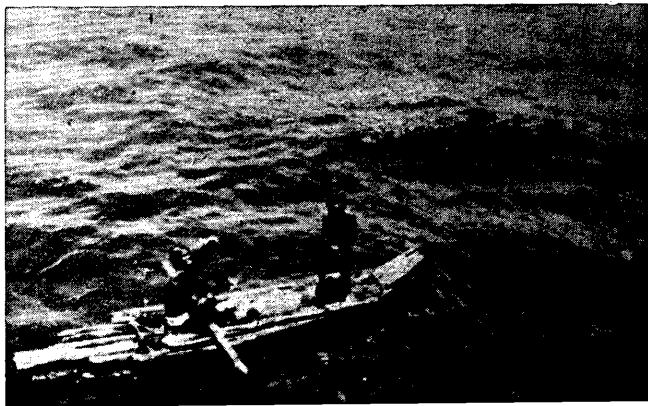
— Hát igen, az idej monszumok ezideig nem hoztak elég esőt, de reméljük, hogy a következő hetekben víz alá kerülnek a rizmezők...

Könnyedén cseveg és nekem egyszerre furcsa ötletem támad. Szeretem a meglepő ellentéteket. Egy modern üzletember és az évezredek pagoda, az arany Svedagon, a világ csodája, a buddhista világ büszkesége.

— Ó a Svedagon!... Mr. Hmaing arcára a legkomolyabb kifejezés ül... Építész? Nem, a Svedagonnak nincs építész, a Svedagon az isteni akarat, a Buddha csodatévő akaratának műve, amely előtt minden igazhitű buddhistának szíve megremegeg...

... Két és fél ezer évvel ezelőtt két tiszta lelkű kereskedő utazott Indiába. Dolguk végeztével elzarándokoltak a szent Bo hegységbe. Ott maga Buddha — kegye jeléül — nyolc hajaszálát ajánlódokozta nekik. A szent ereklyével hazaigyekvő kereskedők sok viszontagságon mentek át. A nyolc hajszálból: csak négyet sikerült hazavinnük. Okéában, így hívták valaha Rangoont, hetekig ünnepelték a négy szent hajszál érkezését. Aztán, az ereklyét tartalmazó dobozt felvitték a hegytetőre, de mielőtt egy sziklatömböt borítottak volna rá, hogy őrizze, a király még egyszer kinyitotta. És csodák csodája — a dobozban a nap sugarai alatt nyolc szent hajszál ragyogott a szírvány színeiben. Hálalmát rebegve borult térdre a sokaság, amikor a sziklatömbbel befődtek a szentséget. De a sziklatömb lángallobbant, és han-

Jutalom nélkül maradtak a kis vizikoldusok.

Rangooni képeslap

gos morajjal nőni kezdett. Hatalmas égbemenő aranykupolává formálódott. Megszületett a Svedagon, amely évezredekkel dacolva évről évre fényesebben és szebben hirdeti Buddha nagyságát...

Mr. Hmaing szavaiból az igazhívő hangja csendül. Az irodája előtt álló nyolchengeres Chevrolet, s az Underwood — villanyszárítógép, az atomrombolás mind nagy és tiszteletre méltó emberi találmány. De, hogy mindezt az emberek kiálalhatták, amögött Buddha szent akarata rejlik. Ezért borotválta simára fejét Mr. Hmaing 5 évvel ezelőtt, elhízott testét narancssánga lepelbe burkolta, bordó napernyőt vett hóna alá és mezítláb, koldulva vezekelt három hónapot. Buddhisták milliói cselekszenek így évezredek óta.

Mit szólhatok ehhez? Keleten va-

gyunk, Keleten, ahol a tűző nap alatt vagy a hetekig ömlő langyos esőben minden másképp fest, mint a racionális Nyugaton.

Térdig érő fű, pálmák, erdő. Sűrű járhatatlan őserdő. Bozotos futónövényes, tigrisekkel és kígyókkal teli dzsungel. Maláj.

Haragos zöld tájak, vérpiros virágok, mandulavágású koromfekete leányszemek. Itt mintha mindent eltűzött volna a természet. De nemcsak a természet. Túl élénkeek a színek, túl kicsik az igények és túl nagy a nyomor, mint általában mindenhol a Keleten.

Szvitnhám a kilkötő túl kicsi. Háza a páлмаerdőkben bujnak meg elszórtan és az a néhány utcája mintha csak azért volna, hogy az üzletelnek, a báraknak legyen hol sorakozniok.

A nap süttött és ha a nap sütt, legyen a talpán, aki egy óránál többet kibír anélkül, hogy tető legyen a feje felett.

Báraknak hívják Szvitnhámban azokat a fészerszerű nyitott, pálmalevéllel fedett ivókat, melyek éjjel-nappal hívogatják az inni-enni és szónakozni vágyókat.

Szólt az automata-gramofon, szépen szól ez a raffinált amerikai jószág. Bömbölte a Johnny Guitart, az indonéz tangót, a malájli mamboot és a kínai operettet. Húsz centért szabadon lehet válogatni. Mindegyre húsz centért nemcsak kedvenc dalodban gyönyörködhetsz, hanem abban is, hogy kedvenc dalodat annak is hallgatnia kell, aki nem kedveli. No de ez engem mit sem zavart. Nem zavarta a vármórt se, aki unottan szürcsőgeitbe sörélt, a közömbös kulit sem, legkevésbé a fehér bajszos hindut. Szomjas voltam, a narancsszörp meg hideg volt, jeges és mindegyre öt centtel drágább a zeneszónál.

25 cent, a malájli dollár negyedrésze annyi, mint nálunk 25 dinár. Egy feketekávé kerül nálunk ennyibe, egy fekete és semmi több. Igaz, egy narancsszörp sem ér többet a feketénél. De itt zene is van, ha mindjárt a más kedvenc zenéje is. És még valami, amiért a párizsi Pigalle-on például jól megfogaszítják az embert.

Éppen Begum Pára, az indiai film sztár egzotikus dalát harsogta bele az automata-gramofon a füledt szvitnhámi délutamba, amikor a terembe — mondjuk így, ment fészert mégsem il-

lik mondani erre a bár feliratot viselő helyre, — szóval délután volt, amikor a terem közepére belibbent egy alak. Egy karcsú, barna, csillogó fekete szemű női alak.

Könnyű, rózsaszín sáljának vége a pincér markában. Egyet-kettőt perdült és a sál a földön hevert. Barna, tökéletesen formált teste megvillant egy pillanatra, majd a földről felkapott sál ismét eltakarta.

A gramofon tovább bömbölt. A vámőr még mindig unottan szűröslögette sörét, a kuli közömbösen tömködté a szájába a rizst. Se taps, se megiepetés, se sóhaj, úgy látszik, csak én voltam meglepve és csak hozzám jött kinyújtott tenyerrel a jólfarmált idomait mutogató szépség. Csak hozzám, mert én voltam az egyetlen idegen, pénze pedig Malájban általában csak az idegeneknek van.

Millió reklám. A nap sugarai simogatják a fényes kirakatok üveglapjait. A szakállas, fehérturbános Szik vadász puskával őrzi a bank bejáratát. A kóroslánokban senki sem bíz.

— Jó napot uram! — Legyen bizalommal, Li Csao becsületes ember. Furcsán hangzik Hong Kong és a becsület? Hát igen, ez a koronagyarmat, a délkinai tenger söpredékének gyülekező helye, a csempészek eldorádója, a prostitúció melegágya. Igaz, való igaz ez. De én, Li Csao, kínai vagyok. Kínai, uram és ez nagy szó. Igaz viszont az is, hogy ön, tiszteletreméltó Sir, nem ismeri a kínaiakat. Az amerikai bűnügyi filmekben a kínaiak alattomosak. De sajnós, bocsásson meg, én nem hiszem. Az európai előítéletekkel jön, csukott szemmel jár és előítéletekkel távozik. Ami távoli: az idegen, ami idegen: az furcsa, nehezen érthető,

különösen ebben a pokoli hőségben. Maradunk tehát az előítéleteknél...

— De... — Mentetgetőzni kezdtem, hogy hát én ismerem Kínát én olvastam Pearl Buckot... Én... én hallottam a kínai tisztaságról, igen a kínai mosodák... a kínai...

— A kínai micsoda?... — Li Csao megbocsátóan mosolyog.

Dühös vagyok. Az ember mindig dühös, ha rájön, hogy a másiknak van igaza.

— De kérem, én Lin Yu Tangot is olvastam, kínai népmeséket is...

— Próbált már semmiből megélni?... —

— Nem, nem próbáltam. Adósságom ugyan van, de kezeseim is vannak, s minden elsején jön a fizetés, minden évben a fizetett szabadság. Szídom a társadalombiztosítást és gondtalanul élek. — Ezt mind csak gondoltam, átvillant az agyamon, de nem mondtam, de hogy mondtam. Majd bolond leszek egy Li Csonak, egy honkongi utcai kereskedés tulajdonosának vallomásokot tenni. Mert ki ez a Li Csao? Egy huncut kereskedő, egy...

— Bocsásson meg uram, ne haragudjon rám. Én csak egy kis jelentéktelen kínai kereskedő vagyok. Nincs jogomban leckéztetni, szándékomban sem volt...

Mi ez? Az emberi gondolatok sem hozzáférhetetlenek már? Ezt sem mondtam, a viláért sem mondtam volna.

... Az ön nadrágja túl nehéz a mi éghajlatunk alatt. Én csak egy habkönnyű dacron nadrágot akarok eladni 18 hong-kong dollárért, és biztosítani akarom arról, hogy a fényes China Emporiumban többet kérnek érte. Csak azt akarom bebizonyítani, hogy a kínai még Hong-Kongban sem alattomos gazember, és csak azért akarom ezt bebizonyítani, hogy eladhassak

Rangooni utcarészlet.

egy nadrágot, mert sok a nadrág, nagyon sok, és kevés a vevő, nagyon kevés. Semmiből meg nehéz, nagyon nehéz megélni...

Az ördög vigyen el, Li Csao. Ha becsületes ember volnál, nem ülnél itt Hong-Kongban, hanem hazamennél. A fenébe a portékáddal. De ezt megint csak gondoltam.

Nadrág. A „China Emporium” nadrág-osztályába beleférne mindkét noviszádi nagyáruház. De Li Csao dacron nadrágja itt 24-be kerül, — hat hongkong dollárral többbe.

Örülök, Sir, hogy viszontláthatom, örülök, hogy igyekezett a millió egyforma bódé közül felismerni az enyémet, örülök a nadrág miatt, az üzlet miatt. Ime, már csomagolom is. A 600 millió Kínában élő kínai pedig nemcsak elegendő ahhoz, hogy nagyhatalmat csináljon Kínából, hanem még sok is. Mi csak újabb fejfájást okoznánk nekik, ezt pedig nem akarjuk, higgye el nekem, nem akarjuk...

A hongkongi boltok falain nem csüng Mao képe, nem csünghet, de a bombay-i és rangooni kínai boltok falán ott láttam. És ezért hittem Li Csaonak, ezért is, meg a nadrág miatt is. Millió reklám, millió autó, millió szorgoskodó kínai. A szakállas Szik vadászpuskával őrzi a bank bejáratát. Még mindig őrzi, mert Hong-Kong mégis csak Hong-Kong.

Egy maroknyi rizs.

A hindú pária nem kenyérért dolgozik, a rangooni kuli se kenyérért vonszolja terhét, nem kenyérré gondol a maláji erdőirtó, a szumatrai kaucsuk-ültetvény munkása, a japán prolektár és a kínai földműves sem. Nem, az ő eledelük nem a kenyér, hanem a rizs. Mi vagyunk kisebbségben, mi a kenyérevők.

Vampoóban kevés az utca, még kevesebb a ház. Vampoóban sok a rizsmező, még több a kunyhó és legtöbb az ember. A kikötőből sok út vezet a rizsmezőkre. Minden út odavezet. Minden út,

de nem úgy, mint Rómába, Vampóban nem egy rizsmező van, hanem számtalan. Egész Vampoó egyetlen nagy rizsmező, kikötő és rizsmező. Tehát minden út odavezet, csak oda vezethet, a rizsmezőre.

Egy maroknyi rizs. Egy száznak egy maroknyi, 600 millió száznak 600 millió maroknyi minden napra. Vízben terem a rizs, vízben és pocsolyában. A bivaly szügyig merül el benne, az ember térdig.

— Klip, klap...

Megy a bivaly, vonszolja a faekét. Megy az ember, tolja a faekét.

— Klip, klap...

Hátrahajlott a bivaly szarva és szomorú a szeme. Szalmakalap, hatalmas szalmakalap van az ember fején. A nap a pocsolyába mosolyog. Micsoda felvétel! De csak lenne...

— No!

Ennyit a kínai is tud, és a jugoszláv is megért.

— No!... Meg ne próbáld. Nehogy fényképezni merj! Nem, nem engedem, hogy csúffá tégy, hogy Kínát faekésen, bivalyosan, sárbasüppedten mutogasd.

Pirulok a parafasisak alatt. Pirulok, mert ő térdig a pocsolyában nem tudhatja, hogy barát vagyok, hogy nem hazája elleni propagandára akarom a képet felhasználni. Csak emléket akarok, egy egzotikus emléket.

Barátságatlanul néz. Tétovázik, majd felmutat a mögöttem lévő dombra.

Nem értem a nyelvét, sohasem fogom megérteni, de azért tudom, mit akar. Egyszerre megérttem.

A domb alatt házak épülnek, korszereűek, szépek. A rizsmezőt távvezeték szeli át. Értem, hogyne érteném.

Kína nemcsak az a pocsolyában álló földműves. Kína ezek az új házak is, a távvezetékek is. Igen, menjek a dombtetőre, mert onnan tágabb a látóhatár, mert onnan nemcsak a tegnapi Kínája, hanem a máé, a holnapé is látszik és belefér a lencsébe.

Egy maroknyi rizs. Nem sok, de öntudata, büszkesége lehet annak is, aki ennyivel is beéri.